

Magdalena OLECHNOWICZ*

SYSTEMY WYMIANY INFORMACJI KREDYTOWEJ I GOSPODARCZEJ W POLSCE

W artykule usystematyzowano wiedzę na temat informacji kredytowej oraz informacji gospodarczej. Przedstawiona zostanie historia powstania i zasady działania Biura Informacji Kredytowej oraz biur informacji gospodarczych. W dalszej części opracowania będą omówione różnice i podobieństwa pomiędzy wymienionymi podmiotami.

Słowa kluczowe: informacja kredytowa, informacja gospodarcza, Biuro Informacji Kredytowej, Biuro Informacji Gospodarczej, rejestr dłużników

1. WPROWADZENIE

W ostatnich latach w Polsce obserwuje się znaczne zadłużanie się społeczeństwa w instytucjach bankowych i pozabankowych. Według danych udostępnionych przez Krajowy Rejestr Długów ponad 17% Polaków ma zobowiązania przekraczające 50% ich dochodów. Jest to granica, powyżej której tracą oni zdolność do spłacania należności [11]. Jeszcze kilkanaście lat temu nie istniała w Polsce instytucja, która gromadziłaby informacje dotyczące zobowiązań kredytobiorców. Prowadziło to do nadmiernego zadłużania się i zwiększenia ryzyka kredytowego. Banki i instytucje pozabankowe nie miały dostępu do informacji, czy ich potencjalni klienci nie mają już innych zobowiązań finansowych, oraz jak wygląda ich spłata.

Obecnie współpraca przedsiębiorców, instytucji i konsumentów z biurami informacji gospodarczej przynosi wiele korzyści [3]:

- duża skuteczność w ściąganiu należności,
- spadek liczby dłużników,
- spadek wartości zaległych wierzytelności,
- możliwość odzyskania należności uważanych do tej pory za przedawnione,
- poprawa płynności finansowej,
- unikanie zatorów płatniczych,

* Politechnika Poznańska, Wydział Inżynierii Zarządzania.

- w porównaniu z egzekucją sądową niski koszt odzyskania wierzytelności,
- szybszy czas odzyskania wierzytelności w porównaniu z egzekucją sądową,
- obniżanie kosztów finansowania działalności,
- ograniczenie ryzyka znacznych strat finansowych,
- wzmocnienie efektów prewencyjnych,
- wzmocnienie efektów windykacyjnych,
- pozytywny wizerunek firmy,
- możliwość potwierdzenia własnej wiarygodności.

Polskie społeczeństwo zadłuża się bardzo szybko i skutkuje to coraz częstszymi trudnościami z terminową spłatą zobowiązań. Rozwój systemów informacji kredytowej i gospodarczej oraz ich efektywne funkcjonowanie w praktyce pozwoli na ograniczenie tego zjawiska [2].

2. GENEZA POWSTANIA I ZASADY DZIAŁANIA BIURA INFORMACJI KREDYTOWEJ

Celem powstania Biura Informacji Kredytowej było zwiększenie bezpieczeństwa obrotu pieniężnego, jak również zminimalizowanie ryzyka kredytowego. W 1991 roku przy Związku Banków Polskich powstał pierwszy w Polsce system wymiany informacji dotyczących zobowiązań kredytobiorców pod nazwą „Bankowy rejestr klientów czasowo niewywiązujących się z zobowiązań”. W latach 1996 i 1997 z inicjatywy takich banków jak: PKO BP, PBK SA, BGŻ SA, PEKAO SA i Bank Poczty SA rozpoczęły się prace przygotowawcze mające na celu powołanie Biura Informacji Kredytowej. W październiku 1997 roku odbyło się zgromadzenie założycielskie akcjonariuszy Biura Informacji Kredytowej SA powołane przez banki i Związek Banków Polskich [5]. W lutym 2001 do BIK-u wpłynęła pierwsza pula informacji i pierwsze zapytania. Pod koniec pierwszego kwartału 2006 BIK rozpoczął udostępnianie swoich raportów klientom indywidualnym na życzenie [12].

Podstawowym zadaniem Biura Informacji Kredytowej jest gromadzenie, przechowywanie i udostępnianie danych o historii kredytowej konsumentów. Dane te dotyczą nie tylko bieżących zobowiązań, ale również zobowiązań zaciągniętych w przeszłości. Zarówno banki, jak i Spółdzielcze Kasy Oszczędnościowo-Kredytowe przekazują na bieżąco do BIK-u informacje o kredytobiorcach. Dzięki temu historia kredytowa klienta jest na bieżąco uaktualniana. Korzyści odnoszą potencjalni kredytobiorcy, którzy krócej oczekują na decyzję w sprawie uzyskania kredytu. Ograniczono również biurokrację [4].

Biuro Informacji Kredytowej kieruje swoją ofertą zarówno do banków, jak i do instytucji ustawowo upoważnionych do udzielania kredytów (np. SKOK). Z zasobów bazy mogą również korzystać klienci indywidualni, dla których są przewi-

dziane trzy rodzaje raportów: Informacja ustawowa, Raport PLUS oraz Raport PLUS z informacją o ocenie punktowej [4].

3. GENEZA POWSTANIA I ZASADY DZIAŁANIA BIUR INFORMACJI GOSPODARCZYCH

Pierwsze polskie biuro informacji gospodarczej rozpoczęło działalność w sierpniu 2003 roku pod nazwą Krajowy Rejestr Długów Biuro Informacji Gospodarczej SA. Podstawą prawną było uchwalenie Ustawy o udostępnianiu informacji gospodarczych. W 2010 roku weszła w życie Ustawa o udostępnianiu informacji gospodarczej i wymianie danych gospodarczych. Można wymienić kilka przesłanek, które miały wpływ na powstanie biur informacji gospodarczych [1]:

- narastający problem niewypłacalności firm,
- coraz większa liczba bankructw,
- czarna lista dłużników w Internecie,
- doświadczenie krajów kapitalistycznych.

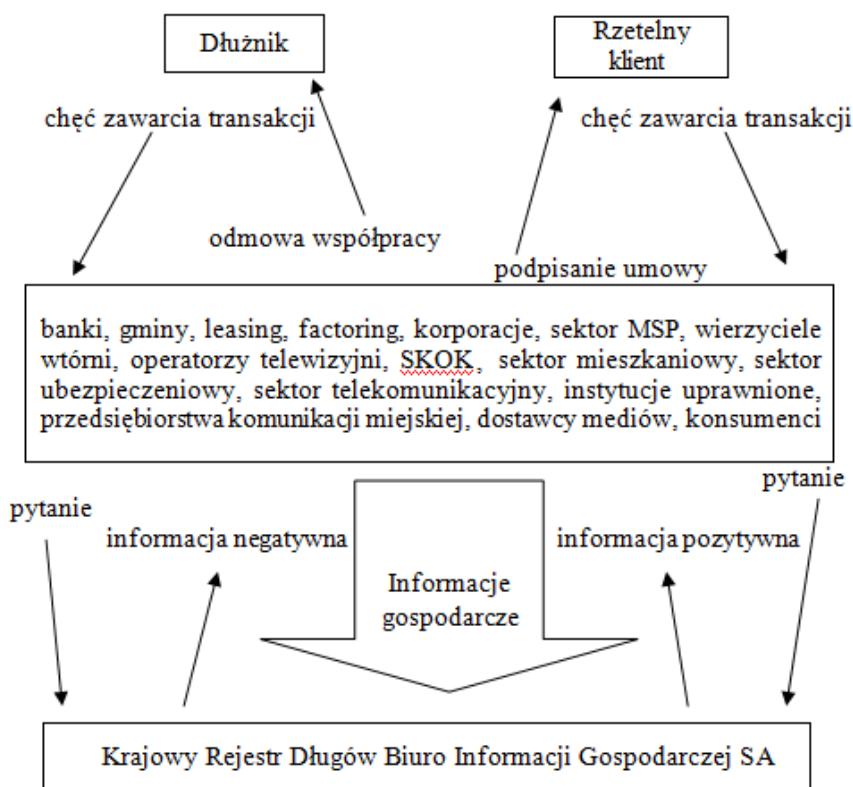
Kolejnym biurem, które powstało dzięki ustawie uchwalonej w 2003 roku było Biuro Informacji Gospodarczej InfoMonitor SA. W tym właśnie roku PKO BP SA, PZU SA, KGHM SA, BIK SA, ZBP, KIG, Polkomtel SA i PWPW SA rozpoczęły rozmowy o powołaniu wspólnego biura [9].

W 2007 roku firma windykacyjna KRUK SA sfinalizowała zakup KSV BIG SA i dzięki temu stworzyła Europejski Rejestr Informacji Finansowej BIG SA. W 2009 roku rejestr ten zmienił nazwę na Rejestr Dłużników ERIF BIG SA [6].

Podstawowym celem działania biur informacji gospodarczej jest gromadzenie, przechowywanie oraz udostępnianie informacji gospodarczych o przedsiębiorcach i konsumentach, które dotyczą m.in. spłaconych i niespłaconych zobowiązań lub usiłowania posłużenia się wobec przedsiębiorcy dokumentem sfałszowanym lub cudzym [7].

Każda informacja gospodarcza pochodząca od wierzyciela składa się z czterech podstawowych elementów:

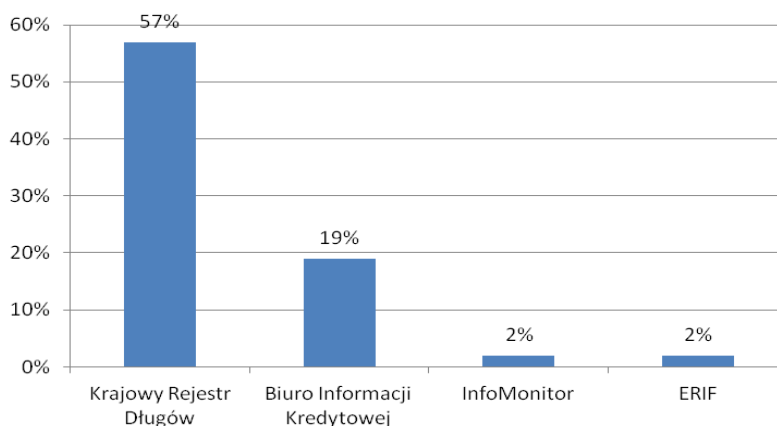
- danych o wierzycielu, czyli podmiocie, który jest dostawcą informacji,
- danych o dłużniku lub rzetelnym płatniku,
- danych o wielkości zobowiązania,
- danych o sposobie wywiązywania się przez płatnika ze zobowiązania [7].

Rys. 1 Schemat systemu wymiany informacji gospodarczych na przykładzie Krajowego Rejestru Długów Biura Informacji Gospodarczej SA (oprac. własne na podstawie [13])

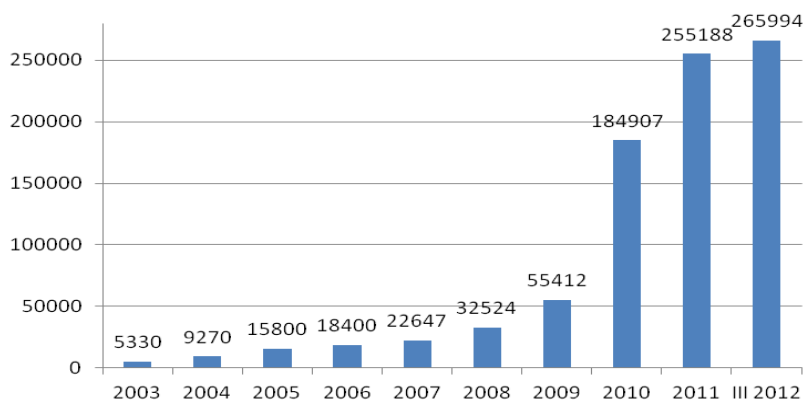
Banki, gminy, wierzyciele wtórni, operatorzy telewizyjni, SKOK, konsumenci i inne podmioty zainteresowane zasięgają informacji gospodarczych na temat swoich potencjalnych klientów w Krajowym Rejestrze Długów Biura Informacji Gospodarczej SA. Mogą to być informacje pozytywne lub negatywne. Informacją pozytywną jest wiadomość, że klient, którego dotyczyło zapytanie, nie istnieje w bazie, a z informacji negatywnej wynika, że klient, którego dotyczyło zapytanie, jest dłużnikiem. Podmiot, który sprawdzał swojego potencjalnego klienta w Krajowym Rejestrze Długów Biura Informacji Gospodarczej SA, na podstawie uzyskanych informacji podpisuje umowę z rzetelnym klientem lub odmawia współpracy z klientem, który okazał się dłużnikiem.

TNS OBOP w 2009 roku przeprowadził sondaż dotyczący znajomości marek Biura Informacji Kredytowej i biur informacji gospodarczej. Wynika z niego, że najbardziej znany jest Krajowy Rejestr Długów, ponieważ aż 57% dorosłych Polaków zna właśnie tę markę. Znajomość istnienia wymienionych instytucji nie przekracza 2%.

Rys. 2. Znajomość marek BIK i biur informacji gospodarczej dane z 2009 roku (oprac. własne na podstawie [13])

W ostatnich latach można zaobserwować znaczący rozwój biur informacji gospodarczej zarówno pod względem liczby klientów i dłużników, jak i kwot odzyskanych należności. Jest on szczególnie widoczny w przypadku największego w Polsce biura tego typu - Krajowego Rejestru Długów. Do klientów dostarczających dane do KRD należą gminy, korporacje, osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, przedsiębiorstwa z sektora MSP i instytucje ze wszystkich branż gospodarki. Obecnie z jego usług korzysta ponad 260 tys. klientów [13].

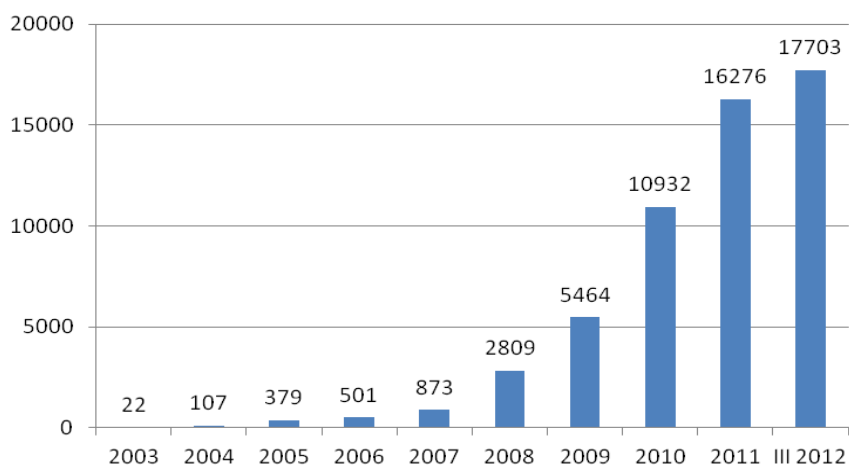

Rys. 3. Liczba klientów od początku działania Krajowego Rejestru Długów (oprac. własne na podstawie [13])

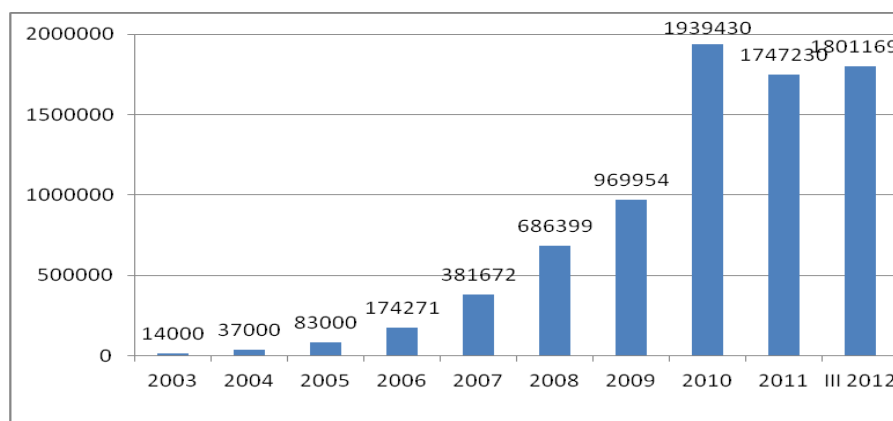
Liczba klientów KRD od 2003 roku w porównaniu z rokiem 2011 wzrosła prawie pięćdziesięciokrotnie. W 2003 roku liczba ta wynosiła ponad 5300, a w roku

2011 już ponad 255 tysięcy. Największy przyrost liczby klientów został zanotowany w 2010 roku; wtedy liczba klientów wynosiła prawie 185 000, a rok wcześniej nieco ponad 55 400.

Znaczna część nierzetelnych dłużników po wpisaniu ich do BIGu, zaczyna spłacać swoje zobowiązania. Zdają oni sobie sprawę z tego, że inne podmioty mogą odmówić zawarcia z nimi umowy lub zrobić to na znacznie gorszych warunkach.

Rys. 4. Kwoty odzyskane przez Krajowy Rejestr Długów od początku działania (w mln zł) (oprac. własne na podstawie [13])

Rys. 5. Liczba dłużników w Krajowym Rejestrze Długów (oprac. własne na podstawie [13])

W 2003 roku kwota długów odzyskanych przez KRD wynosiła 22 mln zł, rok później wzrosła prawie pięciokrotnie do 107 mln zł i z roku na rok jest coraz większa. Największy przyrost nastąpił w latach 2009 i 2010; kwota odzyskanych pieniędzy wzrosła wtedy od 5464 mln zł do 10932 mln zł.

W Krajowym Rejestrze Długów można znaleźć dane dotyczące ponad 1,8 mln nierzetelnych dłużników. W 2003 roku było zarejestrowanych 14 tys. Dłużników, w 2005 roku już 83 tys., w 2009 roku ponad 969 tys., w 2010 roku w bazie było najwięcej dłużników 9ponad 1mln 939 tys.0, a rok później liczba ta spadła do ponad 1 mln 747 tys. Trudno określić przyczynę tego spadku. W marcu 2012 roku w bazie znajdowało się ponad 1 mln 800 tys. dłużników.

4. WYBRANE RÓŻNICE MIĘDZY BIUREM INFORMACJI KREDYTOWEJ A BIURAMI INFORMACJI GOSPODARCZYCH

Biuro Informacji Kredytowej, różni się od biura informacji gospodarczych przede wszystkim prawnymi podstawami działania. Różnice dotyczą również np. prawa do przekazywania informacji (tabela 1).

Różnice pomiędzy BIK a biurami informacji gospodarczej dotyczą również w przypadku rodzaju danych przetwarzanych w bazie. W Biurze Informacji Kredytowej dane mogą być pobierane w celu stosowania metod statystycznych lub oceny zdolności kredytowej oraz analizy ryzyka kredytowego. W przypadku stosowania metod statystycznych informacje o zobowiązaniach po ich wygaśnięciu (bez zgody klienta) mogą być wykorzystywane przez 12 lat od czasu wygaśnięcia zobowiązania [5].

W celu oceny zdolności kredytowej i analizy ryzyka kredytowego dane przetwarzane w bazie mogą dotyczyć [5]:

- informacji o zobowiązaniach bieżących, spłacanych regularnie i nieregularnie, które wynikają z zawarcia umowy kredytowej z bankiem lub SKOK,
- po wygaśnięciu zobowiązania - informacji o prawidłowo obsługiwanych zobowiązaniach (za zgodą klienta),
- informacji o zobowiązaniach ze zwłoką w spłacie powyżej 60 dni; bank jest wtedy zobowiązany do poinformowania klienta o zamiarze dalszego przetwarzania danych.

W przypadku Biur Informacji Gospodarczej przekazanie informacji o konsumencie jest możliwe, gdy [5]:

- podstawowa należność w przypadku konsumentów wynosi minimum 200 zł, a w przypadku przedsiębiorców 500zł,
- termin płatności zobowiązania minął co najmniej 60 dni wcześniej,

- upłynął miesiąc od momentu, gdy przedsiębiorca wysłał dłużnikowi wezwanie do zapłaty; wezwanie powinno być wysłane listem poleconym oraz powinno zawierać ostrzeżenie o zamiarze przekazania danych do biura informacji gospodarczej z podaniem nazwy i adresu danego biura.

Tabela 1. Wybrane różnice między Biurem Informacji Kredytowej a biurami informacji gospodarczych (oprac. własne na podstawie [5])

Elementy charakterystyczne	Biuro Informacji Kredytowej	Biuro Informacji Gospodarczej
Podstawa prawna działania	Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r., Prawo Bankowe (Dz. U. nr 140, poz. 939 z późn. zm.), Art. 105 ust. 4	Ustawa z dnia 9 czerwca 2010 r. o udostępnianiu informacji gospodarczych i wymianie danych gospodarczych (Dz. U. nr 81. poz. 530)
Liczba podmiotów	Biuro Informacji Kredytowej System Bankowy Rejestr Związku Banków Polskich Krajowe Biuro Informacji Kredytowej Sp. z o.o.	BIG InfoMonitor SA Rejestr Dłużników ERIF BIG SA Krajowy Rejestr Długów Biuro Informacji Gospodarczej SA
Akcjonariusze	Związek Banków Polskich oraz 12 banków	BIG InfoMonitor SA: Biuro Informacji Kredytowej S.A. Związek Banków Polskich Polska Wytwórnia Papierów Wartościowych SA Rejestr Długów ERIF BIG SA Grupa Kapitałowa KRUK SA Krajowy Rejestr Długów Biuro Informacji Gospodarczej SA Kaczmarek Incasso
Prawo do przekazywania informacji	banki instytucje ustawowo upoważnione do udzielania kredytów (m.in. Spółdzielcze Kasy Oszczędnościowo – Kredytowe)	informacje gospodarcze przekazują m.in.: zakłady ubezpieczeń banki SKOK operatorzy telekomunikacyjni świadczący usługi dostawy energii elektrycznej osoby fizyczne, gminy, wierzyciele wtórni operatorzy telewizji kablowej i satelitarnej itp.
Prawo do korzystania ze zgromadzonych informacji	banki SKOK, które zawarły umowę z BIK i przekazują do BIK dane o zobowiązaniach swoich klientów	przedsiębiorstwa, które zawarły umowę z BIG instytucje, które zawarły umowę z BIG konsumentów, którzy zawarli umowę z BIG

Biuro Informacji Kredytowej i biura informacji gospodarczej korzystają również z odmiennych zasad przetwarzania danych. W przypadku BIK dane o kredytobiorcach zarówno banki, jak i SKOK przekazują już w momencie złożenia wniosku kredytowego. Klient w chwili podpisania umowy wyraża zgodę na przekazanie danych do Biura Informacji Kredytowej. W przypadku regularnego spłacenia zaciągniętego zobowiązania klient musi wyrazić zgodę na dalsze przetwarzanie informacji. Zgoda ta nie jest potrzebna, jeśli klient jednocześnie: nie spłacił zobowiązania lub spłacił je, ale zaistniała zwłoka minimum 60 dni oraz bank poinformował klienta o zamiarze przetwarzania jego danych bez jego zgody i od tego czasu upłynęło przynajmniej 30 dni [5].

5. PODSUMOWANIE

W Polsce system wymiany informacji kredytowych i gospodarczych tworzony jest od kilku lat i ciągle podlega zmianom, które zależą zarówno od popytu, jak i od dostępności informacji. Źródeł informacji w Polsce jest wiele, jednak bardzo często dostęp do odpowiednich baz danych jest ograniczony. Powodem tego są wysokie koszty i bariery technologiczne [1].

Ze względu na podobne brzmienie BIK i BIG bywają ze sobą mylone. Mimo że zarówno w Biurze Informacji Kredytowej jak i w biurach informacji gospodarczej chodzi o zobowiązania finansowe wobec wierzycieli, to jednak są to zupełnie inne instytucje, które działają na podstawie odrębnych przepisów prawa [8].

Biuro Informacji Kredytowej powstało, aby ułatwić i obniżyć koszty procesów związanych z wymianą informacji o kredytobiorcach. Przed jego powstaniem banki wymieniały bezpośrednio między sobą takie informacje. Z kolei powstanie biur informacji gospodarczej miało na celu zdyscyplinowanie dłużników („nie zapłacisz – trafisz do bazy”), usprawnienie procesów windykacyjnych oraz ograniczenie zatorów płatniczych. Biuro Informacji Kredytowej gromadzi i udostępnia bankom oraz Spółdzielczym Kasom Oszczędnościowo-Kredytowym informacje o historii kredytowej kredytobiorców, o składanych przez kredytobiorców wnioskach kredytowych, o zawartych przez nich umowach oraz o ich realizacji. Odnotowuje on informacje pozytywne (terminowe spłaty) i negatywne (opóźnienia, windykacje itp.). Warto podkreślić, że tylko Biuro Informacji Kredytowej ma uprawnienia do gromadzenia i dystrybucji między bankami i SKOK informacji, które są objęte tajemnicą bankową. Biura informacji gospodarczej posługują się pojęciem „informacje gospodarcze”, przez które należy rozumieć zaległe zobowiązania, których opóźnienie w spłacie wynosi więcej niż 60 dni. Takie informacje mogą być przekazywane przez wierzycieli do baz po wcześniejszym poinformowaniu dłużnika [5].

Rynek finansowy dysponuje obecnie wieloma instrumentami, które mogą pomóc w wyegzekwowaniu należności. Problemu niespłaconych zobowiązań nie uda się jednak rozwiązać jedynie przez udoskonalanie systemu wymiany informacji kredytowej i gospodarczej. Najważniejsza jest edukacja społeczna w zakresie konsekwencji niespłacania długów.

LITERATURA

- [1] Bekas M. System wymiany informacji gospodarczych w Polsce, Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów, Zeszyt Naukowy 109, red. K. Kawerska, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Warszawa 2011.
- [2] <http://www.akademiakrd.pl/Portals/akademiakrd/Akrd/files/Problem-zadluzenia-Konsumentow-w-Polsce.pdf> [dostęp 30.07.12].
- [3] http://www.cigi.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=111&Itemid=35
- [4] www.bik.pl [dostęp 30.07.12].
- [5] <http://www.bik.pl/NR/rdonlyres/0A2A0FB2-38F3-4BCF-A8BA-4673EBA97D71/0/BIKaBIG.pdf> [dostęp 30.07.12].
- [6] <http://www.erif.pl/pl/o-firmie/historia> [dostęp 30.07.12].
- [7] <http://www.erif.pl/pl/o-firmie/istota-dzialania-big> [dostęp 30.07.12].
- [8] <http://www.finansomania.net/banki/bik-i-big-czym-sie-roznia-biuro-informacji-kredytowej-i-biuro-informacji-gospodarczej> [dostęp 30.07.12].
- [9] http://www.infomonitor.pl/o_big/kim_jestesmy/kalendarium [dostęp 30.07.12].
- [10] www.krd.pl [dostęp 30.07.12].
- [11] <http://www.money.pl/gospodarka/wiadomosci/artykul/krd;zadluzenie;polakow;wciaz;rosnie,37,0,848165.html> [dostęp 30.07.12].
- [12] <http://www.windykowani.pl/artykuly/wszystko-o-bik> [dostęp 30.07.12].
- [13] Materiały informacyjne Krajowy Rejestr Długów

SYSTEMS OF CREDIT AND ECONOMIC EXCHANGE IN POLAND

Summary

The paper presents a regularisation of knowledge about credit and economic information. The study investigates the history of origin and standards of Credit Information Office and Economic Information Office. Next part of the article presents similarities and differences between mentioned entities.